

การวิเคราะห์การแปลภาพพจน์ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2

อาร์มภ์ เอี่ยมละออ¹¹

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์การแปลภาพพจน์ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปลภาพพจน์ และวัดระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และด้านการแปล ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554 รวมทั้งเพื่อจัดประเภทของภาพพจน์ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยที่พบในแบบฝึกหัดและข้อสอบในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554

ผลการศึกษาพบว่าแบบฝึกหัดและข้อสอบในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554 มีการใช้ภาพพจน์ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยทั้งหมด 5 ประเภท ตามการแบ่งประเภทของ เมอร์เรย์ โนวส์ และโรซามุนด์ มูน คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน นามนัย และอุปลักษณ์สามัญ โดยมีสื่อเปรียบเทียบเป็นคำศัพท์ทางวัฒนธรรม 3 ประเภท คือ นิเวศวิทยา วัตถุ และสังคม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่านักศึกษาได้ใช้กลวิธีการแปลภาพพจน์ 3 วิธี คือ การแปลโดยใช้ภาพพจน์ การแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์ และการแปลโดยใช้สำนวนไทย ซึ่งการแปลโดยใช้ภาพพจน์แบ่งออกเป็นสองวิธีย่อย คือ การแปลเป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับและการแปลเป็นภาพพจน์ประเภทอื่น กลวิธีการแปลที่นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ คือ การแปลเป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับ รองลงมาคือการแปลเป็นภาพพจน์ประเภทอื่น และการแปลโดยใช้สำนวนไทย ตามลำดับ นอกจากนี้นักศึกษาส่วนใหญ่จะแปลภาพพจน์โดยยึดตามประเภทของภาพพจน์ในต้นฉบับแล้ว ก็ยังคงรักษาความหมายของภาพพจน์ไว้ตรงตามต้นฉบับอีกด้วย ซึ่งบ่งบอกว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษและภาษาไทยในระดับที่ดี

คำสำคัญ: การแปล ภาพพจน์ นักศึกษา ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย

An Analysis of Translating Figurative Language by English Major Students of
Huachiew Chalermprakiet University in Principles of Translation I and II Classes

¹¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Abstract

The objectives of this qualitative research are to study and analyze the techniques of translating figurative language by English major students in Principles of Translation I and II classes, to evaluate their English and Thai languages skills, and to categorize English and Thai figurative language found in assignments and exams in the two classes in academic year 2011.

According to the findings, there were 5 devices of English and Thai figurative language which were categorized by Murray Knowles and Rosamund Moon, used in the assignments and exams – simile, metaphor, personification, metonymy, and conventional metaphor. In addition, vehicles were used in the figurative language in 3 categories of cultural words, including ecological, material, and social words. The English major students used the following techniques of translating figurative language from English into Thai and from Thai into English: translating into figurative language, translating into non-figurative language, and translating into Thai saying. In addition, translating into figurative language is categorized into 2 sub-techniques – translating into the same category of figurative language and translating into different categories of figurative language. It was found that the students mostly translated figurative language by translating into the same category of figurative language. Obviously, the students did not only maintain the original figurative language, but also conveyed the same meaning in the translated version that indicates their good level of English and Thai languages skills.

Keywords : translation, figurative language, students, English, Thai

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ การแปลได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารเกือบทุกชนิด เนื่องจากผู้คนจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสาร ทำการค้า หรือแลกเปลี่ยนความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและสังคม ถึงแม้การแปลจะมีจุดประสงค์ที่หลากหลายแตกต่างกันไป แต่หัวใจสำคัญของการแปล คือ การรักษาความหมายและรูปแบบดั้งเดิมตามต้นฉบับไว้ให้ได้มากที่สุด ผู้อ่านงานแปลควรได้รับข้อมูล สาร และ ความหมายที่เทียบเท่าหรือใกล้เคียงกับต้นฉบับมากที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้แปลว่าจะมีทักษะและความรู้ ความสามารถมากน้อยเพียงใดในการถ่ายทอดภาษาต้นฉบับมาเป็นภาษาฉบับแปล

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิเคราะห์กลวิธีการแปลของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียน เรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554 จำนวน 80 คน เนื่องจากนักศึกษา เหล่านี้ยังมีประสบการณ์ในการแปลน้อยหรือไม่มีเลย ผู้วิจัยจึงอยากทราบว่านักศึกษาเหล่านี้จะใช้กลวิธีการ แปลอย่างไรขณะที่ยังมีความรู้ในด้านทฤษฎีและหลักการแปลไม่มากนัก เพื่อเป็นการวัดพื้นฐานและ ความสามารถทั้งทางด้านภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และที่สำคัญคือ ด้านการแปล ซึ่งวิธีการวัดสิ่งเหล่านี้ให้ได้ ดีที่สุด คือ การวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์หรือสำนวนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือลักษณะเฉพาะ ของแต่ละภาษา เช่น ภาพพจน์ เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกวิเคราะห์กลวิธีการแปลภาพพจน์ของนักศึกษา ซึ่งภาพพจน์ (figurative language) คือ กลวิธีการนำเสนอสารโดยการพลิกแพลงภาษาที่ใช้ในการสื่อสารให้แปลก หรือผิดไปจาก ความหมายตามตัวอักษร โดยทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ เกิดความประทับใจ หรือเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เพื่อ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ภาพพจน์นั้นย่อมมีอยู่ในทุกๆ ภาษา ซึ่งในแต่ละภาษาอาจมีการ ใช้ภาพพจน์ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น โครงสร้างทางภาษา ประวัติศาสตร์ วิทยาการ วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพพจน์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึง ความงดงามของแต่ละภาษา หรือความสามารถทางภาษาของแต่ละชนชาติที่มีจินตนาการและความสามารถในการ เล่นกับภาษาของตน เพื่อทำให้เกิดสุนทรียะทางภาษา

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2540: 107-108) ได้อธิบายว่าการใช้ภาพพจน์ในภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะคำ อุปมานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับในภาษาไทย เพราะเป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกันหรือ คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นการเน้นความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างลึกซึ้ง หรือไม่ก็เป็นการแสดงอารมณ์ของผู้แต่งเอง โดยปกติแล้ว สิ่งที่เป็นหลักของอุปมาหรือการเปรียบเทียบควรจะเป็นสิ่งที่รู้จักกันดีทั่วไปว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น ขาวเหมือนสำลี ดำเหมือนตอตะโก เป็นต้น สิ่งต่างๆ ที่นำมาใช้ในคำอุปมาจนเป็นเรื่องปกติแล้วนั้นอาจ กลายเป็นสิ่งที่คนในสมัยต่อมาหรือสมัยปัจจุบันนี้ไม่รู้จัก ส่วนคำอุปมาที่เปรียบเทียบกับสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติจะ ยังใช้อยู่ในทุกยุคทุกสมัย เช่น แข็งเหมือนหิน ร้อนเป็นไฟ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจะถ่ายทอดภาพพจน์จากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านได้รับอารมณ์รส ของถ้อยคำและใจความได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์และน่าประทับใจนั้น จำเป็นต้องอาศัยความสามารถหลาย อย่างของผู้แปล คือ ผู้แปลต้องมีความเชี่ยวชาญทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล มีความรอบรู้ลึกซึ้งใน

ด้านเนื้อหาและวัฒนธรรม รวมทั้งมีศิลปะในการถ่ายทอดความหมายได้อย่างสละสลวย (อาร์มภ เอี่ยมละออ, 2552: 3)

งานวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์ในครั้งนี้จะทำให้ทราบว่านักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่เพิ่งเคยเรียนแนวคิดและทฤษฎีการแปลเป็นครั้งแรกใช้กลวิธีการแปลภาพพจน์อย่างไร ซึ่งยังเป็นการบ่งบอกถึงความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ด้านภาษาไทย และด้านการแปลอีกด้วย รวมทั้งเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นแนวทางซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในการแปลภาพพจน์ โดยเฉพาะนักแปลด้านบันเทิงคดีที่ต้องพบกับภาพพจน์ในต้นฉบับของงานแปลอยู่เป็นประจำ เพื่อนำไปปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการสอนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดประเภทของภาพพจน์ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยที่พบในแบบฝึกหัดและข้อสอบในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554
2. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปลภาพพจน์ทั้งจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554
3. เพื่อวัดระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และด้านการแปลของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีการแปลภาพพจน์ทั้งจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่พบในการแปลแบบฝึกหัดและข้อสอบของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554 จำนวน 80 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาพพจน์ (figurative language) คือ สำนวนภาษารูปแบบหนึ่งที่เกิดจากการเรียงร้อยคำด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้เกิดภาพหรือให้ความหมายพิเศษ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภทซึ่งระบุโดยเมอร์เรย์ โนวส์ และโรซามุนด์ มูน (Murray Knowles and Rosamund Moon, 2006) คือ อุปลักษณ์ อุปลักษณ์สามัญ อุปมา บุคลาธิษฐาน และนามนัย
2. อุปมา (simile) คือ การเปรียบเทียบที่ชัดเจน โดยมีการใช้คำต่างๆ คือ “like” หรือ “as” หรือคำอื่นๆ ที่มีความหมายว่า “เหมือน” หรือ “คล้าย” เป็นการบ่งบอก ยกตัวอย่างเช่น “Last night, I slept like a dog.” เป็นต้น
3. อุปลักษณ์ (metaphor) คือ ภาษาที่มีความหมายไม่เป็นไปตามตัวอักษร โดยมีความเกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบหรือลักษณะเฉพาะ ซึ่งถ้าหากตีความตามตัวอักษรแล้วจะไม่มี ความหมาย เป็นไปไม่ได้ หรือไม่

เป็นความจริง การเปรียบเทียบของอุปลักษณ์จะมีความหมายที่บอกเป็นนัย ซึ่งจะเป็นการเปรียบเทียบโดยใช้ Verb to be เช่น คำว่า “am” “is” “are” “was” “were” เป็นการบ่งบอก ยกตัวอย่างเช่น “America is a melting pot.” เป็นต้น

4. อุปลักษณ์สามัญ (conventional metaphor) คือ อุปลักษณ์ที่มักพบอยู่เป็นประจำในการใช้เพื่อหมายถึงบางสิ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอุปลักษณ์ชนิดนี้ถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบภาษา ยกตัวอย่างเช่น “The runner wants to break the record.” เป็นต้น

5. อุปลักษณ์สร้างสรรค์ (creative metaphor) คือ สิ่งที่ผู้เขียนหรือผู้พูดสร้างขึ้นเพื่อแสดงความคิดหรือความรู้สึกเฉพาะในบริบทที่ผิดแปลกจากปกติ ซึ่งผู้อ่านหรือผู้ฟังจำเป็นต้องใช้การตีความเพื่อทำความเข้าใจความหมายนั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภทย่อย คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และนามนัย

6. บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตมีคุณสมบัติของมนุษย์ หรือสามารถทำกริยาอาการได้เหมือนมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิต ยกตัวอย่างเช่น “Time and tide wait for no man.” เป็นต้น

7. นามนัย (metonymy) คือ ภาษาที่มีความหมายไม่เป็นไปตามตัวอักษร ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วนทั้งหมด คำที่มีความหมายว่าส่วนหนึ่งของบางสิ่งถูกใช้เพื่อหมายถึงส่วนทั้งหมด หรือส่วนทั้งหมดถูกใช้เพื่อหมายถึงบางสิ่งที่มีความเกี่ยวข้อง ยกตัวอย่างเช่น “We have a good hand in the team.” เป็นต้น

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประเภทของภาพพจน์ที่พบในแบบฝึกหัดและข้อสอบส่วนใหญ่ คือ อุปลักษณ์สามัญ
2. นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการแปลแบบตรงตัวในการแปลภาพพจน์ทั้งจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
3. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ด้านภาษาไทย และด้านการแปลในระดับที่ใกล้เคียงกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากรในการวิจัยได้แก่นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554 จำนวน 80 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบฝึกหัดและข้อสอบในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
เก็บข้อมูลการแปลภาพพจน์จากแบบฝึกหัดและข้อสอบของนักศึกษาในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ในปีการศึกษา 2554

4. การแบ่งประเภทข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทตัวอย่างภาพพจน์ที่พบในแบบฝึกหัดและข้อสอบของนักศึกษาในรายวิชา หลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 โดยยึดตามคำนิยามและการแบ่งประเภทของเมอร์เรย์ โนวส์ และ โรซามุนด์ มูน (Murray Knowles and Rosamund Moon, 2006) พบว่ามีภาพพจน์ทั้งหมด 5 ประเภท คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน นามนัย และ อุปลักษณ์สามัญ

ในส่วนของการวิเคราะห์ภาพพจน์ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการใช้สื่อเปรียบเทียบ (vehicle) เป็นตัวตั้งในการแบ่งเป็นประเภทย่อยตามการแบ่งประเด็นทางวัฒนธรรมสำหรับการแปลของยูจีน ไนดา (Eugene Nida. 1964: 90-100) 4 ประเภท คือ

- 1) วัฒนธรรมทางนิเวศวิทยา (Ecological culture) ได้แก่ สัตว์ พืช ภูมิศาสตร์ และฤดูกาล
- 2) วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) ได้แก่ กลุ่มเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ อาหาร สถานที่ และเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับ
- 3) วัฒนธรรมทางสังคม (Social culture) ได้แก่ กีฬาหรือเกม พฤติกรรมของมนุษย์หรืออาชีพ และบุคคลที่มีชื่อเสียง
- 4) วัฒนธรรมทางศาสนา (Religious culture) ได้แก่ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากขั้นตอนการเก็บรวบรวมและแยกประเภทข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์วิธีการแปลที่นักศึกษาในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ใช้ ดังต่อไปนี้

5.1. การแปลโดยใช้ภาพพจน์

5.1.1 การแปลเป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับ คือ วิธีการแปลภาพพจน์ในฉบับแปล

ให้เป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับภาพพจน์ที่ใช้ในต้นฉบับ เช่น ถ้าในต้นฉบับเป็นการเปรียบเทียบด้วยอุปลักษณ์ ในฉบับแปลก็เป็นการเปรียบเทียบด้วยอุปลักษณ์เช่นเดียวกัน

5.1.2 การแปลเป็นภาพพจน์ประเภทอื่น คือ วิธีการแปลภาพพจน์ในฉบับแปลให้เป็นภาพพจน์ประเภทอื่นที่ไม่ตรงกับภาพพจน์ที่ใช้ในต้นฉบับ เช่น ถ้าในต้นฉบับเป็นการเปรียบเทียบด้วยอุปลักษณ์ แต่ในฉบับแปลกลับเป็นการเปรียบเทียบด้วยอุปมาแทน

5.2. การแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์ คือ วิธีการแปลภาพพจน์ในฉบับแปลด้วยภาษาธรรมดาที่เป็น การแปลเชิงอธิบายหรือตีความจากภาพพจน์ที่ปรากฏอยู่ในต้นฉบับ

5.3. การแปลโดยใช้สำนวนไทย คือ การใช้สำนวนในภาษาไทยที่เป็นที่รู้จักดี และมีความหมาย เทียบเคียงกับภาพพจน์ที่อยู่ในต้นฉบับได้ แต่สำนวนเหล่านี้ไม่ได้เป็นการเปรียบเทียบหรือใช้ภาพพจน์ เช่นเดียวกับในต้นฉบับ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ในแบบฝึกหัดและข้อสอบในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 มีการใช้ภาพพจน์ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยรวม 65 ครั้ง โดยมีอุปลักษณะสามัญมากที่สุดตามที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ โดยจำนวนครั้งที่พบในแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้

1. อุปมา (simile) พบทั้งหมด 8 ครั้ง

ยกตัวอย่างเช่น “Pam is very slim because she eats like a bird.” โดยเป็นการเปรียบเทียบว่า แพนจอมมากเพราะเธอกินเหมือนกับนก ซึ่งหมายถึงการรับประทานอาหารเพียงเล็กน้อย

2. อุปลักษณะ (metaphor) พบข้อมูลเพียง 1 ครั้ง

ยกตัวอย่างเช่น “เสียงหัวเราะเป็นยาที่ไม่มีผลข้างเคียง” โดยเป็นการเปรียบเทียบว่า การหัวเราะคือยาที่ไม่มีผลข้างเคียง ซึ่งก็คือสิ่งที่ประโยชน์ต่อสุขภาพ

3. บุคลาธิษฐาน (personification) พบทั้งหมด 4 ครั้ง

ยกตัวอย่างเช่น “กล่าวกันว่าความรักทำให้คนตาบอด” ซึ่งเป็นสำนวนไทยที่กล่าวราวกับว่าความรักเป็นสิ่งมีชีวิตที่ทำให้มนุษย์ตาบอดได้จริงๆ แล้วสำนวนนี้หมายถึงเวลาที่คนเรามีความรักก็จะมองไม่เห็นสิ่งไม่ดีหรือข้อเสียของคนที่เราตกหลุมรัก

4. นามนัย (metonymy) พบทั้งหมด 8 ครั้ง

ยกตัวอย่างเช่น “When Americans first sent astronauts up into the space, they discovered that ball point pens did not work.” ประโยคนี้เป็นการใช้คำว่า “Americans” หรือ “ชาวอเมริกัน” เพื่อหมายถึงประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ส่งนักบินอวกาศขึ้นไปในอวกาศเป็นครั้งแรกแล้วพบว่าปากกาลูกกลิ้งเขียนไม่ออกเมื่ออยู่ในอวกาศ ซึ่งจริงๆ แล้วการส่งนักบินอวกาศขึ้นไปในอวกาศเป็นหน้าที่ขององค์การนาซ่าหรือเจ้าหน้าที่และพนักงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ดังนั้นประโยคนี้จึงเป็นการใช้คำที่หมายถึงคนส่วนใหญ่ (ชาวอเมริกันทุกคน) เพื่อหมายถึงบุคคลเพียงกลุ่มเดียวที่เกี่ยวข้องกับการส่งนักบินอวกาศขึ้นสู่อวกาศ

5. อุปลักษณะสามัญ (conventional metaphor) พบมากที่สุด คือ 44 ครั้ง

ยกตัวอย่างเช่น “Would you please give me a hand?” ประโยคนี้เป็นการใช้สำนวน “give someone a hand” ซึ่งหมายถึงการให้ความช่วยเหลือกับใครสักคน ซึ่งถือว่าเป็นอุปลักษณะสามัญ

ภาพพจน์ทั้ง 5 ประเภทดังกล่าวมีการเปรียบเทียบกับสื่อเปรียบเทียบ (vehicle) ที่เป็นคำศัพท์ทางวัฒนธรรม 4 ประเภทตามการแบ่งของยูจิน ไนดา (1964) ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางนิเวศวิทยา (Ecological culture) จำนวน 12 ครั้ง โดยมีการเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ คือ

- สัตว์ เช่น “a horse” “a starving pit bull” “butterflies” เป็นต้น

- ลักษณะต่างๆ ของธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม เช่น “thin air” “the smoke” “a dark side” เป็นต้น

- ภูมิศาสตร์ เช่น “Thailand” เป็นต้น

2. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) จำนวน 11 ครั้ง โดยมีการเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ คือ

- กลุ่มเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ เช่น “mirror” “phone” “the roof” เป็นต้น
- อาหาร เช่น “food” “water” “ยา” “milk” เป็นต้น
- สถานที่ เช่น “museums” เป็นต้น

3. วัฒนธรรมทางสังคม (Social culture) จำนวน 42 ครั้งโดยมีการเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ คือ

- สิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น “อันตราย” “ความรัก” เป็นต้น
- พฤติกรรมของมนุษย์หรืออาชีพ เช่น “ตำรวจ” “break the record” “throwing wild parties” เป็นต้น
- สัญชาติ เช่น “Americans” “The Russians” เป็นต้น
- ชื่อบุคคลหรือหน่วยงาน เช่น “PTT” “Democrat” “Navy” เป็นต้น
- กีฬาหรือเกม เช่น “จ้าวโรงใหญ่” เป็นต้น

4. วัฒนธรรมทางศาสนา (Religious culture) ไม่พบข้อมูล

จากการวิเคราะห์พบว่า กลวิธีการแปลภาพพจน์ที่นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ใช้มีดังต่อไปนี้

1. การแปลโดยใช้ภาพพจน์ กลวิธีการแปลนี้แบ่งออกเป็น 2 กลวิธีการย่อย ดังต่อไปนี้

1.1 การแปลเป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับ เป็นกลวิธีการแปลที่พบมากที่สุดในระดับแปล โดยมีการแปลอุปสรรคสามัญเป็นอุปสรรคสามัญมากที่สุด รองลงมา คือ การแปลอุปมาเป็นอุปมา แปลนามนัยเป็นนามนัย การแปลบุคลาธิษฐานเป็นบุคลาธิษฐาน และการแปลอุปสรรคเป็นอุปสรรคตามลำดับ นักศึกษาใช้วิธีการแปลโดยใช้ภาพพจน์ประเภทเดียวกับในต้นฉบับ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความหมายและรูปแบบจากต้นฉบับได้อย่างครบถ้วน ทำให้ผู้อ่านฉบับแปลรับทราบข้อความที่ตรงกับข้อความในต้นฉบับ อย่างไรก็ตาม จำนวนหรือการเปรียบเทียบที่นักศึกษบางส่วนเลือกใช้ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายหรือไม่เป็นที่คุ้นเคยในภาษาไทย จึงอาจทำให้ผู้อ่านฉบับแปลไม่เข้าใจความหมายของข้อความหรือสำนวนในฉบับแปลได้ชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งทำให้สำนวนการเปรียบเทียบกับภาพพจน์บางส่วนในฉบับแปลไม่สามารถสื่อความได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างการแปลอุปมาเป็นอุปมาต่อไปนี้ คือ การแปล “No wonder Ping is becoming so fat. He eats like a horse.” ว่า “ไม่ประหลาดใจเลยว่าทำไมปิงถึงอ้วน เพราะเขากินเก่งราวกับม้า” และการแปล “He looked at me for several endless seconds, the way a starving pit bull looks at raw meat.” ว่า “เขามองมาที่ฉันเพียงไม่กี่วินาทีด้วยสายตาราวกับสุนัขพิทบูลจ้องเนื้อดิบ” เป็นต้น

1.2 การแปลเป็นภาพพจน์ประเภทอื่น เป็นกลวิธีการแปลที่นักศึกษใช้ไม่บ่อยนัก ซึ่งเป็นการแปลอุปมาเป็นภาพพจน์ประเภทอื่นมากที่สุด รองลงมา คือ อุปสรรคสามัญ ส่วนอุปสรรคบุคลาธิษฐาน และนามนัยไม่พบข้อมูลว่ามีการแปลเป็นภาพพจน์ประเภทอื่น นักศึกษาเลือกใช้วิธีการแปลนี้เมื่อภาพพจน์ที่อยู่ในต้นฉบับไม่เป็นที่รู้จักของคนไทย หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ในวัฒนธรรมและสังคมไทย นักศึกษบางส่วนจึงเลือกใช้ภาพพจน์ประเภทอื่นที่มีความหมายเทียบเคียงได้มาใช้แทนในฉบับแปล เพื่อช่วยให้ผู้อ่านฉบับแปลสามารถเข้าใจความหมายภาพพจน์และเห็นภาพของการเปรียบเทียบที่ใกล้เคียงกับใน

ต้นฉบับ เช่น การแปล ‘Music,’ he said, ‘was like food or water for me.’ ว่า “เขาบอกว่า ดนตรีเป็นอาหารหรือน้ำสำหรับเขา” ซึ่งเป็นการแปลอุปมาด้วยอุปลักษณ์

2. การแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์ เป็นกลวิธีการแปลที่นักศึกษาใช้มากเป็นอันดับสอง โดยมีการแปลอุปมาโดยไม่ใช้ภาพพจน์หรือการแปลเป็นภาษาธรรมดามากที่สุด รองลงมาคือ การแปลอุปลักษณ์สามัญโดยไม่ใช้ภาพพจน์ ส่วนอุปลักษณ์ นามนัย และบุคลาธิษฐานไม่พบข้อมูล นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการแปลนี้เมื่อความหมายของภาพพจน์ที่อยู่ในต้นฉบับไม่เป็นที่รู้จักหรือเข้าใจได้ยากสำหรับผู้อ่านฉบับแปล ดังนั้นนักศึกษาจึงใช้วิธีการสรุปความหรือการตีความหมายของภาพพจน์นั้นแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาธรรมดาหรือสำนวนที่เข้าใจง่าย โดยไม่ได้เป็นการเปรียบเทียบเหมือนกับภาพพจน์ที่ปรากฏในต้นฉบับ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับความเข้าใจต่อเนื้อเรื่องของผู้อ่าน เช่น การแปล “The audience gave him a big hand.” ว่า “ผู้ชมปรบมือให้เขาอย่างกึกก้อง” และการแปล “จ้าวโรงใหญ่เลยคะ” ว่า “He is very angry.” ที่เป็นการแปลอุปลักษณ์สามัญด้วยภาษาธรรมดา

3. การแปลโดยใช้สำนวนไทย เป็นกลวิธีการแปลที่นักศึกษาใช้น้อยที่สุด แต่การใช้กลวิธีในการแปลเช่นนี้ส่วนใหญ่ที่พบทำให้ข้อความในฉบับแปลสื่อความหมายได้ตรงตามต้นฉบับ พร้อมกับมีความสละสลวยอีกด้วย เช่น การแปล “He looked at me for several endless seconds, the way a starving pit bull looks at raw meat.” ว่า “เขามองมาที่ฉัน รวากับว่าจะกินเลือดกินเนื้อกัน” ที่เป็นการแปลจากอุปมาเป็นสำนวนไทย และการแปล “He gave a sign of relief when his daughter won by a nose.” ว่า “เขาถอนหายใจอย่างโล่งอกเมื่อลูกสาวของเขาชนะแบบเส้นยาแดงผ่าแปด” ที่เป็นการแปลจากอุปลักษณ์สามัญเป็นสำนวนไทย

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ใช้กลวิธีการแปลเป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกลวิธีการแปลที่รักษาการเปรียบเทียบในต้นฉบับเอาไว้และถือว่าเป็นการแปลที่เคารพต้นฉบับอีกด้วย สอดคล้องกับที่ สิทธิ พินิจภูวดล (2542: 1-37) ได้กล่าวไว้ว่า “การแปล คือ การถ่ายทอดข้อความจากภาษาหนึ่งโดยรักษา รูปแบบ คุณค่า และความหมายในข้อความเดิมไว้อย่างครบถ้วน รวมทั้งความหมายแฝงซึ่งได้แก่ ความหมายทางวัฒนธรรม ปรัชญา ความคิด ความรู้สึก” อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมตะวันตกในประเด็นต่างๆ คือ นิเวศวิทยา วัตถุ สังคม ศาสนา และภาษา ดังนั้น กลวิธีการแปลดังกล่าวจึงอาจไม่สามารถสื่อความหมายของภาพพจน์ที่ปรากฏในต้นฉบับสู่ฉบับแปลได้อย่างครบถ้วนเสมอไป

ในกรณีที่นักศึกษาไม่สามารถใช้กลวิธีการแปลเป็นภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับได้ เนื่องจากในต้นฉบับใช้ภาพพจน์ไม่เป็นที่คุ้นเคยของคนไทย นักศึกษาจึงแปลโดยใช้วิธีการแปลเป็นภาพพจน์ประเภทอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการปรับบทแปลของ สัญฉวี สายบัว (2542: 63-78) ที่กล่าวว่า การที่ผู้แปลต้องพยายามรักษาความหมายเดิมไว้ให้มากที่สุดนั้น ผู้แปลจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอไปบ้างตามความเหมาะสม โดยที่ผู้แปลอาจใช้วิธีการปรับบทแปล ซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขบทแปลให้ผิดไป

จากต้นฉบับ แต่เป็นการทำโดยความจำเป็นเพื่อให้บทแปลนั้นอ่านเข้าใจได้ และสื่อความหมายได้เทียบเคียงกับความหมายในต้นฉบับ ยกตัวอย่างเช่น มีนักศึกษาบางคนแปล “A translation should mirror the style of the translator.” ว่า “งานแปลควรเป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนสไตล์ของผู้แปล” ซึ่งเป็นการแปลอุปลักษณสามัญด้วยอุปมา ที่ทำให้สำนวนการเปรียบเทียบฟังดูรื่นหูและมีความสละสลวย พร้อมทั้งรักษาความหมายของข้อความในต้นฉบับไว้ได้อย่างครบถ้วน

ส่วนการเปรียบเทียบในต้นฉบับที่นักศึกษาไม่สามารถแปลเป็นภาพพจน์ได้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ในวัฒนธรรมและสังคมไทย นักศึกษาบางส่วนจึงได้ใช้วิธีการแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์โดยมุ่งเน้นการสื่อความ เป็นสำคัญ สอดคล้องกับคำกล่าวของ เมอร์เรย์ โนวส์ และโรซามุนด์ มูน (Murray Knowles and Rosamund Moon. 2006: 89-94) ที่กล่าวว่า อาจมีภาพพจน์ที่เหมือนกันในภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทาง แต่บางครั้งก็อาจมีความแตกต่างในด้านความถี่หรือแบบแผนในการใช้ ดังนั้น ผู้แปลจึงอาจเลือกใช้วิธีการแปลโดยใช้คำในรูปแบบที่แตกต่างไป บางครั้งภาพพจน์ก็ไม่สามารถแปลเป็นภาษาอื่นได้โดยตรง ถึงแม้ว่าอาจมีภาพพจน์ที่คล้ายคลึงกัน และมีความหมายโดยนัยเหมือนกัน หรือในบางครั้งก็อาจไม่มีภาพพจน์ที่แทนกันได้ ดังนั้น วิธีการแปลที่ดีที่สุดคือ การแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์ ตัวอย่างการแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์ที่นักศึกษาใช้ในการแปลแบบฝึกหัดและข้อสอบในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 เช่น การแปล “No wonder Ping is becoming so fat. He eats like a horse.” ว่า “ไม่สงสัยเลยที่ปิงอ้วน เพราะเขากินจุ่มมาก” หรือแปล “I don’t know what I ate this morning, but I have been as sick as a dog all day.” ว่า “ฉันไม่รู้ว่าฉันกินอะไรไปเมื่อเช้านี้ แต่ฉันรู้สึกแย่มากทั้งวันเลย” เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างของวัฒนธรรมทางนิเวศวิทยาและรูปแบบการใช้ภาษาที่ภาษาอังกฤษกับภาษาไทยมีรูปแบบการเปรียบเทียบที่แตกต่างกัน ซึ่งถ้าหากใช้วิธีการแปลตรงตามต้นฉบับ คนไทยก็อาจไม่เข้าใจ ดังนั้น นักศึกษาบางคนจึงแปลโดยใช้สำนวนที่ผ่านการตีความหมายของการเปรียบเทียบเหล่านี้ออกมาแทน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า มีนักศึกษาบางส่วนที่ใช้สำนวนไทยที่มีความหมายเทียบเคียงกับข้อความหรือภาพพจน์ในต้นฉบับมาใช้ในการแปลด้วย ยกตัวอย่างเช่น มีนักศึกษาบางคนแปล “That beautiful woman was born with a silver spoon in her mouth.” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบด้วยอุปลักษณสามัญว่า “สาวสวยคนนั้นเกิดมาบนกองเงินกองทอง” ที่เป็นการใช้สำนวนไทยที่มีความหมายเทียบเคียงและสื่อความได้ตรงตามภาพพจน์ในต้นฉบับ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้สนใจในด้านการแปลภาพพจน์สามารถนำกลวิธีการแปลประเภทต่างๆ ตลอดจนการแก้ปัญหาในการแปลของนักศึกษารายวิชาเอกภาษาอังกฤษที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานของตนเองได้ ปัญหาที่มักเกิดขึ้นในการแปลภาพพจน์คือ ภาพพจน์ที่ใช้ในต้นฉบับมักไม่มีใช้ในภาษาฉบับแปล หรือไม่เป็นที่รู้จักของผู้อ่านฉบับแปล และไม่สามารถแปลโดยใช้ภาพพจน์ประเภทเดียวกับต้นฉบับได้ รวมทั้งไม่สามารถหาภาพพจน์ในภาษาฉบับแปลที่มีความหมายเทียบเคียงกันมาใช้แทนได้ ผู้แปลจึงจำเป็นต้องเลือกใช้กลวิธีการแปลอื่น เช่น การแปลโดยไม่ใช้ภาพพจน์ เป็นต้น ซึ่งบางครั้งการเลือกใช้กลวิธีการแปลดังกล่าวอาจส่งผลต่อรูปแบบของภาษาและอรรถรสของเรื่อง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของนักแปล โดยเฉพาะนักแปลด้านบันเทิงคดีที่จะต้องเลือกใช้

กลวิธีการแปลภาพพจน์ที่สามารถสื่อความหมายตามต้นฉบับไปยังผู้อ่านฉบับแปลให้ได้ตรงหรือเทียบเท่ากับต้นฉบับมากที่สุด และต้องไม่ทำให้เนื้อเรื่องและอารมณ์ของเรื่องเสียไปด้วย นอกจากนี้ นักแปลโดยเฉพาะด้านบันเทิงคดีจำเป็นต้องมีความรู้ทั้งในภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปลเป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถเข้าใจและถ่ายทอดความหมายโดยตรงและความหมายแฝงในภาพพจน์ได้อย่างเทียบเคียงกัน ดังที่ เค.จี.แอล. บาร์นเวลล์ (K.G.L. Barnwell, 1980: 101-122) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าการแปลภาพพจน์นั้นผู้แปลต้องเข้าใจความหมายที่แท้จริงของภาพพจน์ และวัตถุประสงค์ที่ต้นฉบับต้องการจะสื่อ ซึ่งส่วนใหญ่คือเพื่อขยายความให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้ข้อความนั้นจับใจผู้ฟัง หรือเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิธีการแปลภาพพจน์ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2 นี้เป็นเพียงการศึกษาวิธีการแปลในประเด็นของภาพพจน์เพียง 5 ประเภทตามการแบ่งประเภทตามคำจำกัดความของ เมอร์เรย์ โนวส์ และโรซามุนด์ มูน (2006) คือ อุปมา อุปลักษณ์ นามนัย บุคลาธิษฐาน และอุปลักษณ์สามัญ เท่านั้น ซึ่งจริงๆ แล้วภาพพจน์อาจแบ่งได้อีกหลายประเภท ขึ้นอยู่กับตำราและคำจำกัดความของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน เช่น การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) ปฏิพจน์ (oxymoron) อติพจน์ (hyperbole) การอ้างถึง (allusion) เป็นต้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานั้นอาจไม่จำเป็นต้องใช้นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษที่เรียนในวิชาการแปลก็ได้ เพราะมีวิชาอื่นๆ อีกหลายวิชาที่นักศึกษาอาจต้องใช้ความรู้และทักษะในการแปล รวมทั้งความรู้ด้านภาษาอังกฤษ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาการแปลภาพพจน์ประเภท การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) ปฏิพจน์ (oxymoron) อติพจน์ (hyperbole) การอ้างถึง (allusion) ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษในรายวิชาหลักการแปล 1 และหลักการแปล 2

2. ศึกษาการแปลภาพพจน์ในรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเขียนภาษาอังกฤษ เช่น Writing Techniques in English วิชา English Essay Writing วิชา Advanced Essay Writing in English และวิชา Report Writing in English เป็นต้น

3. ศึกษาการแปลภาพพจน์จากแหล่งข้อมูล หรือสื่อประเภทอื่นๆ เช่น นวนิยาย ภาพยนตร์ สารคดี นิตยสาร ข่าว เป็นต้น

บรรณานุกรม

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2540) **สำนวนภาษาอังกฤษน่ารู้ (ฉบับพิมพ์ที่ 5)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์.

สัญญาวี สายบัว. (2542) **หลักการแปล**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิทธา พิณจภูวดล. (2542) **คู่มือนักแปลมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์.

อารัมภ์ เอี่ยมละออ. (2552) **การศึกษาการแปลภาพพจน์ในนวนิยายแปลฉบับภาษาไทยเรื่อง โหด และเหี้ยมไม่เจียบ** โดย สุวิทย์ ขาวปลอด. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เอเชีย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

Barnwell, K.G.L. (1980) **Introduction to Semantics and Translation**. England: Summer Institute of Linguistics, Horsleys Green.

Knowles, M. & Moon, R. (2006) **Introducing Metaphor**. New York: Routledge.

Nida, E.A. (1964) Linguistic and Ethnology in Translation Problems. In Dell Hymes (Ed.), **Language in Culture and Society: A reader in Linguistics and Anthropology**. New York: Harper and Row.